

Jubilej »spremljevalca«

Ob 80-letnici ilegalnega Planinskega kluba Krpelj

✍ Žarko Rovšček 📁 Arhiv PD Tolmin

Z besedo »spremljevalec« je soavtor knjige Stoletje v gorah jedrnatno označil bistvo ilegalnega planinskega kluba Krpelj. Gre za spremljevalca tedanjega Slovenskega planinskega društva – tedaj so bili to Dren, Skala, »Gojzerca« in morda še kateri. Krpelj v ozračju medvojnega zatiranja slovenstva na Primorskem ni bil zelo znan; vendar je bil za ohranitev planinske tradicije v Posočju preveč pomemben, da bi njegov jubilej lahko minil neopazno, brez izrečene ali zapisane besede. Več kot stoletno poslanstvo našega glasila, vztrajnega zapisovalca dogajanja v gorniški srenji, terja, da se temu spremljevalcu SPD v priložnostnem zapisu simbolično in spoštljivo priklonimo.

Namenila ga je usoda

Krpelj je nastal v hudih razmerah po italijanski zasedbi Primorske, ko je stari Soški podružnici jemalo sapo, fašistični režim pa ji je ob preganjanju vseh slovenskih društev pripravljal še zadnji udarec. Do dokončne razpustitve Soške podružnice po aretaciji njenega zadnjega predsednika Franca Štruklja (l. 1928) in zaplombi arhiva je Krplju zares pripadala vloga spremljevalca SPD, po tem usodnem dogodku pa je pri svojem poslanstvu ostal sam. Še preden se je dobro postavil na noge, je bil njegov idejni vodja Zorko Jelinčič po hudi nesreči v Zahodnih Julijcih aretiran. Po tistem krpljevci niso več tako organizirano in enotno delovali. Kali planinstva v Posočju so se pritajeno razvijale znotraj manjših skupin Krplja, med številnimi rodoljubi, preživele drugo svetovno vojno in na njenem po-

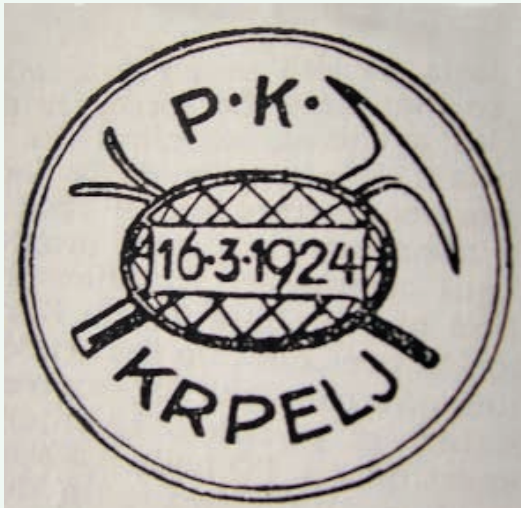
gorišču pognale v današnje planinsko društvo v Tolminu. Krpelj je bil torej darilo usode. Prek njega se je planinstvo v Posočju lahko ohranilo in zatirano slovenstvo si je dalo duška. Tudi drugim »spremljevalcem« in podružnicam SPD v usodnih časih ni manjkalo nacionalnega naboja, vendar je bil ilegalni Krpelj med njimi posebnejš.

»Nebogljeno dete«

»Bil je nebogljeno dete, porojeno po fašistični obsodbi primorskih Slovencev in Hrvatov na kulturno smrt,« pravi o Krplju njegov duhovni vodja Zorko Jelinčič. Na dan ustanovitve kluba, 16. marca 1924, je trojica mladeničev – Jože

Krpljevci v bojni opravi pred raziskavo Pološke jame

Žig Planinskega kluba Krpelj z vpisanim ustanovnim datumom

Bevk, Evgen Božič in Zorko Jelinčič – v zimskih razmerah opravila vzpon na vrh Porezna. Ob krasnem vremenu so jim krplji v visokem, svežem snegu po razvlečenem hrbtu od Hudajužne pa do vrha izvrstno služili. Med malico pri stari planinski koči na vrhu Porezna je dozorela ideja o ustanovitvi ilegalnega planinskega kluba z imenom Krpelj. Pobudo so najprej prevzeli napredni slušatelji ljubljanske univerze iz različnih krajev v Posočju in od drugod, ki so že prej pridno zahajali v gore. Nekateri med njimi so se v obdobju študija v Ljubljani družili z dr. Klementom Jugom in drugimi skalaši. Pozneje so se jim pridružili tudi pripadniki drugih stanov.

Planinstvo in jamarstvo – osnovni dejavnosti

»Nismo si delali posebnih iluzij o prihodnosti kluba v časih, ki so nas navdajali z mračnim pesimizmom,« pripoveduje Jelinčič. Zavedali so se, »da bo klub najbolje uspeval, če bo nelegalen«. Zato tudi niso vodili nobene pismene dokumentacije in zapisnikov o svojem delu. Pravnika niso imeli, vendar pa so se že prvo pomlad dogovorili o programu dela. V njem so planinsko in jamarsko dejavnost prepletli z bojem za narodnostne pravice.

Jedro dejavnosti je pomenila organizacija planinskih izletov po soških in drugih gorah,

najmanj enega zimskega in enega letnega, vse z namenom, da bi se planinstvo čim bolj širilo med ljudmi. Vmes so opravili številne gorske ture v manjših skupinah, predvsem na bližnje vrhove (Senica, Bučenica, Kobilja glava, Škrbina, Kuk, Vogel), pa tudi na bolj oddaljene gore v Posočju. Dostop na večino Julijcev je branila rapalska meja, povezan pa je bil tudi z daljšimi prevozi članov, ki so bili skoraj vsi pod stalnim policijskim nadzorom. Težko dostopni gorski svet je posebno mladim pričaral varljivo in brezskrbno ozračje svobode. Tej so se morali na drugih področjih življenja v dolini vse bolj odrehati, saj je režim z vedno novimi, omejevalnimi in usodnimi zakoni presenečal tako rekoč skoraj vsak teden. Zorko Jelinčič se spominja: »Na planine smo zdaj prenesli dijaške kongrese in tečaje za vso Primorsko. Tam prek so krpljevci tovorili knjige za naša prosvetna društva in je šlo propagandno gradivo med naše ljudi, da jim je vlivalo zaupanje v prihodnost. Čez planine smo bežali in reševali pred aretacijami in konfinacijami protifašistične delavce, Slovence in Italijane. Tako so nas gore pogosto reševale in nam dajale moči.«

Ko so spomladi leta 1924 izvedeli, da namepravajo tolminski fašisti raziskovati naše jame, seveda s političnimi nameni, so se družno pogнали v raziskave tolminskega kraškega podzemlja. Vztrajno so risali načrte kraških jam na Tolminskem in jih dopolnili z opisi Smoganice, Čela, jame v Žlebih in v Senici, Pološke in Zadlaške jame. Po čudežnem naključju so se njihove skice ohranile do danes. Ilegalnemu klubu je uspelo opraviti raziskave pred tujci, prvenstvo pa mu je priznala celo takratna italijanska strokovna literatura (Bertarelli, Boegan: Duemila grotte, TCI, Milano, 1926), v kateri je za več jam na Tolminskem kot prvoprstopnik naveden Krpelj, C. T. (Club turistico). Predstavniki oblasti očitno niso prebirali strokovne literature, saj bi se sicer gotovo pozanimali, kdo se pravzaprav skriva za imenom neutrudnega raziskovalca, ki uradno ni obstajal.

Prve objave

Krpljevci so se zavedali pomena svojega dela, a se z objavami izsledkov svojih raziskav kot

ilegalci niso upali preveč izpostavljati. Na občnem zboru kluba v Podmelcu oktobra leta 1924 so končno sklenili, da bodo svoje raziskave tudi objavili. Avtor speleoloških načrtov Franc Štrukelj je v Koledarju goriške Mohorjeve družbe leta 1924 in 1925, eni redkih še slovenskih publikacij na Primorskem, objavil prve zapise o Krpljevih raziskavah tolminskega kraškega podzemlja.

O delu kluba na planinskem območju je v Planinskem vestniku pisal Zorko Jelinčič. S psevdonimom (npr.: P. K. Krpelj ali Zorko J.) je objavil prispevke Iz pozabljenih planin, Na Krn pozimi in Za Božič na Kanin (2593 m). Vsa preostala poročila so bila objavljena (Jelinčič) ali samo zapisana in neobjavljena (Štrukelj) šele na podlagi spomina po vojni. Za predstavitev Krpljevega dela je bila pomembna tudi razstava, ki so jo leta 1924 organizirale oblasti v Tolminu z namenom prikazati krajevne turistične zanimivosti. Štruklju je organizator izročil po-

sebno diplomu kot priznanje za speleološke načrte. Res je, da je ob spodnjem robu načrtov pristavil droben napis CT Krpelj, a to je bilo v obdobju, ko je Soška podružnica formalno še obstajala in so za njenim uradnim imenom (Societa Alpina di Tolmino) lahko prav spretno skrivali svojo ilegalno dejavnost.

»Spremljevalec« ostaja naš sopotnik

Z Jelinčičem in tovariši smo v kritičnih časih imeli v svojih vrstah prave ljudi. Tako se več kot stoletna planinska naveza v Posočju ni pretrgala. Krpelj simbolično ostaja naš sopotnik tudi danes. PD Tolmin, ki nadaljuje tradicijo Soške podružnice in Krplja, je po njem poimenovalo svoje glasilo. Bogato izročilo krpeljcev se torej nadaljuje. Kadar nam danes, v veliko bolj prijaznih časih, kje zaškripa, se spomnimo nanj. Laže nam bo pri srcu. ○

Naš novi naslov
KRAKOVSKI NASIP 4
Tel.: (01) 426 34 28

Akcijske cene Gore-tex jaken in velurjev Dumo
Prvič pri nas v prodaji švicarske turne vezi Naxo
Turni čevlji Scarpa po lanskoletnih cenah
Ponovno v prodaji odlične palice Kohla

10 % gotovinski popust
za imetnike potrjene planinske izkaznice.

V A B L J E N I !